

ברטט ובדמותו כתבים אלו — דברי ההקדמה ל„ספר קוטנה והסבירה“, בו משתקפים חייה של עיר-ואמ בישראל במשך דורות רבים, עירו של הגאון והצדיק ר' יהושע'לה קוטנר, בה פכו ותסטו חיים של מדנות וחסידות, תורה, חכמה ואמונה. עיר שהיתה מלאה בתיכוניות, „שטיבלאך“ ובתי-מדרשי הוגים בתורה יומס וליל. זו עירו של ענק-הרוח היהודי שלום אש; של פעילות אינטנסיבית בכל גוני הקשת של העולם הרעיון היהודי שמלפני המלחמה, בה התנהלה פעולה תרבותית-צבורית במועדוני המפלגות, באגודות המקצועיות, בקני תנועות הנוער ובאיגונים הספורטיביים למיניהם. כך נרכמה מסכת-חיים רבת-אשראה ויירה של קהילת היהודי קוטנה, עליה הניף הצורר הנאצי את גרזינו והכריתה מארץ החיים.

לשריד-החרב מובן היה, כי הוטל עליהם הייעוד להציג יד לזכר קדושינו ולבתיהם, למוסדות ולאירוגנים אשר פעמו בהם אמונה וアイידיאליזם כה רבים וכי המצבה ההולמת אותם היא „ספר-זיכור“ שייהיה לנגד עיניהם של שארית-הפליטה תמיד וישמש לך ותביעה לדורות יבואו. לכן החלו בני עירנו לאסוף ביראה ובקדושא, בשיתוף-פעולה עם יוצאי העיר בארץ פזריהם, חומר — תעוזות, רשימות, זכרונות ותצלומים כדי להעלות את רוחה של העיר בימי שמחתה ובימי אבלה ולהזכיר את דמויות ה„יוסטוב“ ושל כל ימות-השנה של היהודי קוטנה. אולם הספר יספר גם על חלקם של היהודי קוטנה בבניין מדינת היהודים — בשדה היצירה החלוצית ובשדות הקרב לשיחורה ולקיומה.

שש שנים נאספה לבנה לבנה עד שהוקם „הבניין“ — הספר-האנדרטה בן 600 הדפים כפולי עמודות, בו יגוללו عشرות מאמרם, רשימות, תעוזות ותצלומים את תולדות קהילת קוטנה מראשית ייסודה ועד לכליונה המר.

על-אף הקפו הרחב של הספר ותוכנו העשיר במלה הכתובת ותמונות, יודעים אלו, כי לא הכל שיש לו נגיעה היהודי קוטנה מצא בו את תיקונו, הוואר ותוואר נכונה; בספר כזה נמנע לשמור על פרופורציה נכונה של מאורעות, אישים, מפלגות, מוסדות ואירוגנים; שקשה לערו' את שפע החומר לפוי נושאיו, בלי לעוות את הרציפות הכרונולוגית; ואין זו מלאכה קלה להתאים את שפע התמונות לתוכן המאמרם, הזכרונות והרשימות בספר. נתעוררו בעיות וקשיים אחרים, שהם חלק בלתי-נפרד של עיריכת ספר שהוא כעון „אנציקלופדייה-זוטא“ בשתי לשונות על חורבן יישוב היהודי בפולין. הוועד ומערכות הספר השתדלו מאוד לשחרר את כל בני-העיר בספר זה, כדי שירבו לתרום מפרי-עתם וקו נקט היה בידי המערכת לא לפסול חיבורו של איש. ואם קופחה-דמותו של איש, מוסד, אירגון או מפלגה — הרי באחריות לכך נושאים החברים שלא שיתפו עצם בספר לזכור עירם. אולם, מצד שני, ריבוי הכתיבה על מפלגה, אירגון או אישיות מסוימים, אינו אלא תוצאה של קנאות מפלגתית, שהיא ככל-כך מושחתה בלב חבריה. אך ככלות הכל, הרי רק בזכותם נולד ספר זה. הקורא הנאמן ישפט אם „ספר קוטנה והסבירה“ מילא את משימתו, אותה הוא נטל על עצמו.

*

„ספר-זיכור“ זה מנציח גם שלושה יישובים יהודים שכנו סמוך לקוטנה: לנצ'ץ, קרושניביץ ודומברוביts. אף אלה שתו מכוס הטרעה קוטנה היהודית. גם יישובים אלה ידעו את תקופת „הסער והפרץ“ וההתפתחות חברתיות רבת-ענפי כשבנם הגדל יותר, בשנים שבין שתי מלחמות-עולם.

כדי לשמר על סדר ועל מיון מתאים בעריכת המאמרים והתמונות, שלפי נושאיהם וזמןם שייכים הם לנושא מסוים — חולק „ספר קוטנה והסבירה“ תשעה מדורים:

1. מן העבר הרחוק והקרוב.

2. הוויל זכרונות, תיאורים.

3. מפלגות, מוסדות, אירגונים, חברות.

4. אישים, לוחמים, עسكנים, דמויות. מדור זה חולק ל-4 מדוריהם-משנה :
א. בקוטנה ומחוצה לה ; ב. בבניין ובחזיות ארץ-ישראל ; ג. במלחמות השחרור ; ד. במלחמות ששת הימים.

5. השואה והמאבק (בחזיות ובחתרת האנטי-נאצית).

6. לאחר השחרור.

7. הסביבה : לנצי'יך, קרווניביך, דומברובייך.

8. יוצאי קוטנה בישראל ובתפוצות.

9. דפי-הנצהה.

תשעת המדרים האלה מהווים שלמות הארמנית, משתזרים אחדדי ומשלימים זה את זה, ביוצרים מצבה-ספרותית ואנדרטת-הנצהה לזכר קהילות קוטנה, לנצי'יך, קרווניביך ודומברובייך.

*

פעול זה הוקם הודות לרצונם הטוב של בני קוטנה בישראל ובתפוצות, אשר במסירותם, באחריותם ובתרומות מפרי-עטם וכספס עשו הכל ש„ספר-זיכרון“ זה יצא לאור.

אנו מביעים את הוקרתנו ואת תודתנו הלבבית לעורך הספר מר דוד שטוקפייש על עבודת-הנמלים הנאמנה והמיגעת שלו באיסוף החומר, מיונו ועריכתו ; למר אברהם כנען על תרגומו הנאים ועריכת החומר לעברית ; לבני-עירנו ההיסטוריון ישעה טרונק בניו-יורק, על מחקרו ההיסטורי הממצה על קהילת קוטנה – מראשיתה ועד לכילונה. תודתנו נתונה לדפוס „אורלי“, לבעליו ה' לרמן ולעובדיו, שתרמו רבות מנסיונים ויידיעותם לעיצובו הנאה של הספר. ואחרו אחרו – מיטב תודתנו ווישרכח לכל אלה מבני עירנו ששמות לא נזכר בספר, אך מאמציהם למען הספר הם רביעירך.

ומשאלה אחת בלב : ייקרא „ספר קוטנה והסבירה“ על-ידי בני-עירנו ובנוי ביתם, כדי להחיות את העיר ואת דמיותיה, להעלות זכר הקדושים, להזכיר בימי הילדות והנוער – ולאור נסיוון העבר, להטיב להבינו את ההווה ולצדד ביטר אמונה ובטחון לקראת העתיד.

יושע אלבויים

סגן-יוושבראש של אירגון

יוצאי קוטנה והסבירה בישראל

תל-אביב, אפריל תשכ"ח (מאי 1968)

ביום העצמאות ה-20 למדינת ישראל